

Chief Rabbi Herzog, Bnai Israel & Mishpitay Uziel
Sept. 17, 2000

בני ישראל – פסקי הלכה ומקורות לבירור דינם ושאלת מוצאם: עמוד כא
תשובת בית הדין בירושלים

מלך במשפט יעמיד ארץ: ציון במשפט תפדה:

ב"ה ירושלים ת"ו יום ו' לחודש שבט תרע"ד

לכבוד מעלת גבאי ומנהלי בית הכנסת מגן דויד יכב"ץ ה"ה
משה חיים גורגי ויחזקאל חיים ששון יצ"ו בעי"ת במבי יע"א.
שלום רב

אחרי הש"ר באה"ר קבלנו מכתבכם זמ"ן נק"ט יום ט"ב טבת משנתנו
על השאלות ששאלתם מאתנו. קראנו ברצון וזאת תשובתנו על ענין
הס"ת, תיבת ויהיו בפסוק ויהי כל ימי נח שלפי מנהגכם כותבים ויהיו
צריך לחזור ולכתוב ויהיו ואין לשנות שום מנהג.
ועל ענין הבני ישראל אסור להתחתן בהם ואיסורם איסור עולם עד שיבא
הגואל וע"ב.
והננו דסו"ט באה"ר ומעתירים בעד כל אחינו שבגולה עתרת החיים
והשלום

חותם ב"ד הצדק דק"ק ספרדים הי"ו יכב"ץ

אב בית דין	הצעיר	הצעיר
בעיה"ק ירושלים ת"ו	אברהם עזריאל	שמעון אשריקי
הצעיר חיים דוד סורנאגה	הי"ו	הי"ו

בני ישראל – פסקי הלכה ומקורות לבירור דינם ושאלת מוצאם: עמוד כא
בית דין הצדק דעוב"י בגדאד

14 שבט 5674.

למע' היקר משה חיים גורגי חזן א' כנסת מגן דויד הי"ו ומע' היקר
יחזקאל חיים ששון גבאי כנס' מג"ד הי"ו יחשל"א.
מה ששאלתם ע"ע בנין ישראל הנמצאים בערי הודו שיש להם כתובה
וכו' אבל אין להם גירושין וכו', וגם ע"ע היבמה שלהם נשאת לשוק
בלא חליצה ויבום מה משפט הילדים הנולדים מן היבמות אשר נשאו
לזרים בלא חליצת היבם ומה הוא להתחתן בהם וכו'.
תשובה. הנה דין זה מפורש אמור בבית יוסף אה"ע סי' ד' סעי' ל"ג
והביאו רמ"א ז"ל שם. וז"ל: הקראים אסור להתחתן בהם וכולם הם ספק
ממזרים. ואין מקבלין אותם אם רוצים לחזור עכ"ל. וטעמא מפורש
בפוסקים ז"ל, לפי שהם מקדשין נשותיהם בכסף או בביאה ע"פ התורה,
ומגרשין אותן שלא כדת ומשנים ממטבע שטבעו חכמים ז"ל בגיטין.
ואח"ך ינשאו הנשים לאחרים בחיי הבעלים. ונמצאו הבנים ממזרים
מאשת איש. ולכן אם רצו לחזור אין מקבלין אותם דשמא יתערבו בישראל
וישאו נשים וירבו ממזרים. כל זה מבואר בפוסקים ז"ל.
ולכן אלו בנין ישראל הנמצאים בערי הודו דין קראים אית להו ואסור
להתחתן בהם מטעם האסור שהרי גם הם מקדשין ע"פ התורה ואין
להם גירושין. וכ"ז פשוט וברור. כה דברי צעירי צאן ק' היושבים על
מדין פה עו"ב"י בגדאד יע"א החותמים בברכה ברוב עוז ושלום.

הצעיר משה	הצעיר	הצעיר
חיים שלמה	יחזקאל עזרא	הצעיר עזרא
דויד יצ"ו	אליה יצ"ו	צאלח אדם יצ"ו

הסכמת ר' יעקב ח"ר יוסף חיים

ודשו"ט ממני להיקרים ה' עליהם יהיו. גם אני עבדא ראה ראיתי את השאלה הבאה מן מח"ק ומה שנגזר מן מעלה ב"ד יכב"ץ ור"ק כראי מוצקים מכוונים על האמת מפי סופרים וספרים ראשונים גם אחרונים. ולזאת אסור מדין תורה להתנות בהם והלוקח מהם בניו ממזרים וזהו פשוט ואין צריכה. וזיל קרי בי רב הוא. והושמע לנו ישכן בטח בה דברי העבד.

הצעיר יעקב ח"ר יוסף חיים יצ"ו

שו"ת היכל יצחק אבן העזר א סימן יג

א. החיתון עם כת בני ישראל, שבהודו.

שאלה: טבת תש"ד. הגיעה אלי שאלה אם מותר להתחתן עם הכת בני ישראל שבמדינת הודו, והעברתי את השאלה לחברי הגדול הראשון לציון והרב הראשי הגר בצמ"ח עוזיאל שליט"א [צ"ל] שנהירין ליה שבילי אחינו בני עדות המזרח הי"ו, והוא הראה פנים להתיר החיתון עם הללו מבני הכת הזו השומרים תורה ומצוה. ואחרי שביקש חות דעתי אמרתי לעיין ביסודות היתרו. והנה השואל כותב שאולי יש לחשוש ולפסול את הכת בני ישראל מלבוא בקהל מפני שאבות אבותיהם לא שמרו חליצה, יבום, גטין ונדה, וזה מקרוב שקיבלו עליהם המצוות הללו תשובה: בענין נדה פשוט שלא נפסלו לבוא בקהל משום כך ואין הבעיה מתעוררת אלא לגבי שאר הענינים.

א [החשש משום ביטול חליצה] (א) הנה לא נתברר מדברי השואל אם כוונתו באמרו שלא החזיקו בחליצה היינו שהיו מעגנים את הזקוקה כל ימיה או שהיו פוטרים יבמה לשוק בלא כלום. נניח שהוא באופן היותר רע ונדון על פי הנחה זו.

החשש שהיו פוטרים את היבמות בלי חליצה מצינו כבר בענין הכותים שגזרו עליהם מפני שהיו פוטרים את הנשואות מן החליצה (קידושין עו). אך שם אמרינן זהו רק לר"ע לטעמיה דאמר יש ממזר מחייבי לאוין אבל לרבנן אין חשש ממזרות בשביל כך, (ועי' תוס' שם ותוס' יבמות מט). ואף להמחמירים אינו אלא ממזר דרבנן, ומכיון שכך הרי אפילו לדעתם אין כאן אלא ספק דרבנן בכל אופן ולקולא, ובפרט בענין שכזה להשיב תועים ולחבר לבית ישראל חלק שהיה נפרד ממנו כ"כ מאות בשנים.

ב [החשש שנישואות באיסור אשת איש. חשש זה לגבי קראים וכותים] (ב) החשש מתחיל באמת כשאנו באים לדון על כת זו מצד אי - החזקתם בגיטין, דכיון שהיו פוטרים א"א בלי גט הרי ע"כ נתערבו בהם ממזרים, וחזן מזה יש חשש גם מצד הקידושין שלהם (וכדרך שאמרו בכותים לפי שאינם בקיאים בתורת קידושין וגיטין), שיש לחוש שמא ביטלו קידושין דאורייתא מפני אי בקיאותם והלכו ונישאו לאחרים, וחששא זו עומדת לנגדנו אפילו אם נניח שאין כוונת השואל שהיו פוטרים א"א בלי גט, אלא שלא היה נהוג אצלם כלל להתגרש, אעפ"כ יש לחוש שמא ביטלו קידושין שתפסו מן התורה.

(ג) הנה ידועה היא מחלוקת חכמי ספרד בענין הקראים, שיש מתירים ויש אוסרים אותם לבוא בקהל, וכמעט כל אותם הטעמים שיש להיתר ולאיסור בקראים יש באלו. יסוד האוסרים הוא שאנו חוששין לכל אחד מהם שמא הוא ממזר, או מפני שהיו דנים לבטילים קידושי כסף ושטר שאינם מפורשים בתורה, ונמצא שהיו פוטרים א"א בלי גט. ואף שכל אלו מכלל ספיקות לא יצאו מ"מ יש לחוש. יסוד המתירים הוא שקידושיהם אינם קידושין כלל מפני שנעשים בפני פסולי עדות וממילא אין נשותיהם צריכות גט ואין כאן חשש ממזרות.

כנגד יסוד זה השיבו האוסרים שבמה דברים אמורים בקראים הראשונים שהרימו יד בתושבע"פ אבל הדורות שאחריהם, אינם פסולי עדות מפני שאנוסים הם, דמנהג אבותיהם בידיהם, וחשיבי כתינוק הנשבה בין העכו"ם (וכהא דאמרינן דאינם נחשבים למזרים משום חלול שבת בפרהסיא באיסורין דרבנן (או"ח שפ"ה)) ומכיון שאינם פסולי עדות דנחשבים לשוגגים, הרי קידושיהם קידושין וחזרו הטעמים האמורים לעיל. חזרו המתירים וחילקו עוד הנ"מ דנחשבים לשוגגים, בכותים, למ"ד גרי אמת הם, דאשכחן שאינם פסולי עדות מן התורה (וכמבואר בגיטין י' ובתוס' שם) אף שעוברים על דאורייתא דלא אחזק דהם מעיקרא לא קיבלו עליהם תושבע"פ משא"כ בקראים שממעי יהודה יצאו ונתפקרו וכפרו בתושבע"פ הרי צאצאיהם אחריהם בכל דור ודור נידונים כמזידים (עי' במבי"ט ח"א סי' ל"ז וברדב"ז ח"א וה"ד).

(ד) (מוכרחני לאמר שאין סברת המתירים זו מובנת לי כל צרכה, דסוף סוף מנהג אבותיהם בידיהם שאבות אבותיהם התעו ולמה יחשבו כמזידים? ולענין כותים הרי אי אפשר לאמר שמכיון שלא קיבלו לא חלה עליהם תושבע"פ, דכיון שנתגיירו וקיבלו עליהם להספח לבית יעקב חלה עליהם התורה כולה שבכתב ושבע"פ, אלא שנחשבים כשוגגים מפני שאלה שעל ידם נתגיירו התעו, וא"כ גם בקראים כך שהתעו אבות אבותיהם כמה וכמה דורות. סוף דבר לע"ד שניהם שווים, היינו אם הכותים היו נחשבים לשוגגים, או אנוסים, אף על הקראים עלינו לאמר כך. ואם כן קולם חומרם, שמפני שאינם פסולי עדות מן התורה יש עליהם חשש ממזרות וכנ"ל).

(ה) אמנם לא זהו הטעם היחיד לאיסור, כי יש עוד טעם נוסף, שאפילו אם נאמר שהקראים נחשבים כמזידים והם פסולי עדות מכ"מ יש חשש שמא אירע שהיו בקידושין ישראלים כשרים או שמא היו שם בני קראים ששומרים תושבע"פ.

(ו) והנה עיינתי ברדב"ז ובמבי"ט ולא מצאתי שיעמדו כאן על נקודה חשובה. המבי"ט בשם המתירים אמנם מזכיר את הכותים, אבל רק לענין הראיה מהתוספות גיטין דף י שלמ"ד גרי אמת הם כשרים לעדות מן התורה וטעמם שהם נחשבים כשוגגים

(ואעפ"כ הקראים לדעתו נחשבים למזידים והם פסולי עדות מן התורה כנ"ל) אבל לפלא שלא הזכירו רבותינו ז"ל מהסוגיא דקידושין ע"ו שהרי בין אם נאמר שגזרו עליהם משום יבמה לשוק או שגזרו עליהם משום שאין בקיאים בתורת קידושין וגיטין הרי מוכח שתפסו קידושיהם, שאם לא כן אין חשש ממזרות מהטעמים הללו, ואמאי לא הקילו עליהם משום פסולי עדות? והא תינח אם גזרו עליהם משום שנתערבו בהם ממזר מאחותו וממזר מאשת אח, דאחותו הרי אינו שייך לקידושין כלל, (דכך לי אחותו מהפנויה כמו מן הנשואה), ואפילו אשת אח דהערוה באה מצד קידושין (ואי אין קידושין תופסים אין כאן אשת אח), ג"כ ניהא דהא לדברי האומר שמשום כך גזרו על הכותים אין זה משום סתם חשש אלא שעובדות מסוימות היו כך ונמסר שכך אירע אצלם שנתערב ממזר מאשת אח ומסתמא היתה ידועה שהיא ערוה דאורייתא (כיון שנמסר שהיה ממזר), היינו שהיה ידוע שהאשה נתקדשה בפני עדים כשרים והיתה אשת אחיו מן התורה או שממזר מאשת אח מישאל נתערב בהם. אבל לדברי האומרים שגזרו עליהם על יסוד העובדה הכללית שהיו פוטרים את הנשואות או משום שלא היו בקיאים בתורת קידושין וגיטין יקשה טובא דמה בכך, כיון שהם פסולי עדות ואין אצלם אישות דאורייתא. (ואפילו לדעת הרא"ה הידועה, הרי אלו ודאי בועלים על דעת הקידושין שלהם ואינם מכוונים אלא בתור חיי אישות אבל לא לשם קנין אישות), נמצא לפי"ז הכרח לאמר שחששו לאותם הטעמים בכותים שנשתמשו בהם האוסרים בנידון הקראים, היינו או שאינם פסולי עדות דאורייתא, או שחששו משום קידושין בפני כותים חברים או בפני ישראלים.

(ז) ולדעת האוסרים בקראים לכאורה גם כאן בכת בני ישראל אסור, (א) די"ל דאינם פסולי עדות, מפני שהם שוגגים או אנוסים, (ב) דאפילו את"ל שהם פסולי עדות, יש לחוש לקידושין בפני יהודים כשרים. (ואף אם לא ידוע שהיו שכיהים ביניהם יהודים, בכ"ז יתכן שבתחלת התבדלותם בעיקרים הנ"ל מכלל ישראל היו ביניהם כמה וכמה שהתנגדו לזה אלא שבהמשך הזמן בטלו ברוב ונסחפו אחרי הזרם והקידושין שראו אז באותה תקופה של התחלת הפירוד מכלל ישראל תפסו מן התורה בהרבה מקרים, וכמו שחששו בקראים).

(ח) אולם סוף סוף לענין הלכה, הרי זו מחלוקת בין גדולי עולם ואי אפשר לנו להכריע ביניהם ואף הגאון רבינו הנ"ב ז"ל לא רצה להכריע ולא הורה לא איסור ולא היתר בענין הקראים, ואף שחכמי גאוני הספרדים בירושלים עיה"ק ת"ו בדורות האחרונים נמנו וגמרו לאיסור (כפי שהראוני בתשובה להרה"ג יוסף ידיד הלוי ז"ל ראב"ד לעדת הספרדים כאן שמתחלה פסק להיתר ואח"כ חזר בו מפני הוראת גדולי ירושלים), בכל זאת מידי ספק פלוגתא לא נפקא שאלה זו. ויש עמודי עולם שהורו להיתר **אדרבה חשבו זאת למצוה רבה לקרב את הרחוקים, מכיון שמקבלים עליהם תורה שלמה שלנו, להשיבם לצור מחצבתם לבלתי ידח ממנו נדח,** (יעו"ב ברדב"ז ח"א, ע"ג, וח"ג רי"ט), הרי אפילו אם נניח שזוהו ספק פלוגתא בכל זאת הרי אם היתה ההלכה נחתכת לאיסור ג"כ לא היה זה אלא ספק ממזר שהוא רק מדרבנן, אבל באמת יש ספק בעצם ההלכה, וכגון זה כבר נתבאר באחרונים שהוא לקולא בדרבנן, היינו ספק בדין וספק במעשה, ספק שמא ההלכה כהמתירים, ואת"ל דההלכה כהאוסרים הרי אין זה אלא ממזר דרבנן.

(ט) והנה בדרך עיוני בספרים הדנים בשאלה זו נתקלתי בטענה שיש לאיסור זה עיקר בדברי תורה, היינו ודאי ממזר ולא נוהג הכלל של בדברי סופרים הלך אחר המקיל ולענ"ד אין זה נכון לגמרי, כאילו לא נמסר הכלל אלא על דברים שאין להם עיקר מדברי תורה והאומר כך עליו הראיה ואין לו ראיה, ובכל מקום נאמר הדבר בסתם, ואדרבה דווקא בספק ממזר הקילה תורה אפילו בקבוע שבכל התורה כמחצה על מחצה, וכו', ועיין שב שמעתא, שמעתא א', וכו'. וכן ראיתי ליש מי שדן דאדרבה הואיל והרב"ז ז"ל דן שהקראים הם פסולי עדות, הר"ז נרגא בעצם המקור של הספק ובענין זה מקילים יותר מענין ספק ספיקא, וכל זה ידוע.

ג. [גזרו על הכותים. החיתון עם בני ישראל] (י) הנה המעיין ברדב"ז יראה שהוא מרחיק את האיסור של חיתון עם קראים מפני שיש כל כך הרבה ספיקות ועיויי"ש. והרי יקשה עליו דאזכורם הספיקות היו גם בכותים? אבל יש לתרץ בפשטות דלא נאמר שהודיעו חכמים לישראל שמפני שנפל חשש ממזרות בכותים שיפרשו מהם, אלא שגזרו על הכותים. ויש לנו לפרש שהכוונה שחז"ל ברוח קדשם מצאו לחובה לגזור עליהם. ואמנם סמכו את גזירתם על החששות הללו, אבל לא שבלי גזירתם היה כבר איסור גמור במציאות מטעם החששות הללו בלבד. ואם כן כל היכא דגזור גזור, ומצינו שגזרו על הכותים וגזירתם לעד עומדת. אבל לא מצינו שגזרו על כת זו ואין לנו לגזור מעצמנו אלא לדון עליהם עפ"י יסודות ההלכה.

(יא) ולכאורה משמע שאף הכותים לא נאסרו איסור עולם. שהרי תנינן בסוף מסכתא כותים מאימתי מקבלים אותם משכפרו בהר גריזים והודו בירושלים ובתחית המתים, מכאן ואילך וכו'. והנה פשוט שלא הוצרכו להזכיר משיקבלו עליהם תושבע"פ, (דזה מובן מאליו) אבל אעפ"כ צריך שיכפרו בפירוש בהר גריזים וכו'. וצריך להבין לאיזה ענין היא הקבלה אם רק לענין שלא יהיה יינם אסור היה לה לברייתא לפרש. ומסתמא מקבלים אותם משמע לכאורה שמקבלים אותם לגמרי לכל דבר. אבל אם כן על מי חלתה גזירת החיתון? דאם שלא לישא כותית כופרת בתושבע"פ זה היה אסור ממילא (וכן להשיא בת ישראל לכותי כופר), וע"כ דאסור אפילו לכותי חבר כדי להבדילם מכלל ישראל וסמכו גזירה זו על חשש ממזרות דהיא חלה גם על כותים שומרי תורה כישראל, ומה שמקבלים אותם אם כפרו כנ"ל והודו כנ"ל היינו להחשיבם כיהודים לכל דיני התורה חוץ מחיתון.

ובזה מובן שסיימו שם בברייתא מכאן ואילך הגזול את הכותי וכו' ואם היה החיתון מותר אח"כ היה לו להשמיענו חידוש יותר גדול מכאן ואילך מותר להתחתן בהם. ובאמת כל האריכות בזה למותר ולא באתי רק להוציא מלב טועים, שכן חז"ל מזכירים כותים חברים ולא מצינו חילוק לענין חיתון דלא פלוג חז"ל. (אלא ששוב יש לאמר שעל החברים היתה הגזירה ואת האחרים היה מקום לאסור מצד הדין ונפלה הראיה שהבאתי לעיל ויש להאריך ואכ"מ).

(יב) אך כל זה היכא שגזרו בפירוש, אבל על אלה בני ישראל הנ"ל לא מצינו גזירה מפורשת. ומה שלא התחתנו אתם יהודים עד היום, כמובא בספר אבן ספיר, אין זה בכלל קבלה על עצמם שאסור להתחתן בהם לעולם, דהרי טעם גדול היה בדבר, שהיו כופרים בגירושין ובחליצה וביטלו טבילת גדה וכלום היה צריך טעמים אחרים להבדל מהם, אבל עכשיו שקיבלו עליהם כל המצוות הרי אותם ששומרים תורה ומצוה מותר להתחתן בהם ואין כאן כלל איסור מטעם קבלה על עצמם.

וכן, לאחר העיון, נראה ששונה דין הכת בני ישראל מדין הקראים. כי בענין הקראים נחלקו בזה גדולי עולם (ולא נבוא להכריע ביניהם) ומה עוד שכבר החמיר הרמ"א ז"ל בדינים וקשה להקל כנגד המפורש בשו"ע, אבל בענין הבני ישראל לא נאמר כלום. ושוב העיד הרה"ג ר' יעקב ספיר בספרו אבן ספיר שבבני ישראל לא היתה תערובת כל שהוא במשך שנים רבות ונוהרו מנישואים עם גויים. ואם כי לא ידעו מעניני גטין יבום וחליצות, הרי נהגו שלא להוציא אשה מבעלה אלא כל אשה כי ימצא בה ערות דבר חזרה לבית אביה וישבה אלמנות חיות עד יום מותה.

ע"כ לאור כל מה שהעליתי נראה לע"ד שאין לאסור החיתון עם בן הכת ההיא המחזיק ביהדות גמורה ומתנהג כיהודי כשר בכל הנוגע לדיני וקדשי ישראל.

ד. [ספק שמא הבני"הם צאצאי גרים. קבלת הגר ע"י הלל. קבלת המצוות בגירות]. (יג) והנה יש להסתפק אם אלה בני ישראל הם צאצאי גרים או הם מזרע בית ישראל. אם כהצד הראשון יש לנו להטיל ספק בעצם הגירות דכיון שמצינו שלא קיבלו עליהם גדה, וגיטין וחליצה הרי יש להסתפק אם היתה גירות לכתחלה כהלכה.

והנה אם אנו מוצאים אפילו קהלה שלמה ח"ו של ישראל שפרקו מעליהם עול תורה ומצוה אפשר שאבותיהם היו שומרי תורה ומצוה, ואין לנו יסוד להחזיק מהשתא אפילו לדור אחד למפרע, אבל בצאצאי גרים שקודם שנכנסו אבות אבותיהם לדת ישראל הרי ידוע שהיו גוים לפני כך וכך שנים, אם אנו מוצאים שיש מצוות שלא רק שרפויות בידם או שעוברים עליהם בדרך עברניים אלא שהוא מיוסד אצלם שלא לשומרון, והוא עקרוני אצלם, שפיר יש להחזיק מהשתא על למפרע ולומר מדהשתא הם כופרים במצוות הללו מעיקרא נמי היו כך וכשנכנסו לגרות נכנסו על דעת כך, ויש להאריך בחזקה דהשתא.

והנה אלו ידענו מקבלה נאמנה שאבותיהם של אלו נתגיירו בב"ד כשר שוב היתה לנו חזקה שלא הוציאו דבר שאינו מתוקן והיינו אומרים שנתקלקלו אח"כ, אבל אין לנו באמת שום מסורת, ויש ספק שמא נתגיירו ע"י ב"ד של צדוקים, (ואף שצדוקים ג"כ מחזיקים במצוות הללו, שמא נתגיירו בב"ד של צדוקים כפרנים), או של איזו כתות שהיו בישראל שנלקו במינות כידוע מתולדות ישראל, ואם כן יש להסתפק: (א) שמא אלה שקבלום בראשונה היו פסולים, וכיון דגר צריך שלשה (דמשפט כתיב ביה) הרי פשוט שמי שנתקבל בב"ד של פסולים אינו גר. (ב) אפילו נאמר שנתקבלו בב"ד של שלשה כשרים אפשר דלא קיבלו עליהם אלה המצוות, ואעפ"י"כ גיירום מפני שחשבו שלסוף יקבלו, (וטעו בחכמתם דלא כהלל), ונמצא שהקבלה בטלה למפרע. בכל אופן יש ספק על עצם הגירות וכיון שכך ניתוסף לנו ספק להיתירא, ספק שמא זה הבא לפנינו כשר הוא ואת"ל שהוא מנישואין שהיו עושים ממזרים הרי ספק שמא לא חלה עליהם הגירות כלל, ואין תפיסת קידושין.

(יד) והנה יש לעיין בהלל שגיירו לאותו נכרי חוץ מתושבע"פ (שבת לא) וכבר עמד על זה מאור עינינו רש"י ז"ל ופירש דזה היה טעמו של שמאי שדחאו, והלל קבלו משום שראה בחכמתו שסופו לסמוך עליו. וניכר מלשונו של רש"י שיש כאן קושיא ותירוץ. ואמנם צריך להבין מאי קשיא ליה ומאי ניחא ליה. דאי קשיא ליה איך קיבלו נגד הדין וניחא ליה דסמך על חכמתו שבסוף יקבל עליו, א"כ למה הוא צריך לאמר שלא היה כופר בתושבע"פ אלא שלא היה מאמין שהיא מפי הגבורה. מה הרוחנו בזה? דאטו קבלה בתנאי שתושבע"פ אינה מפי הגבורה ח"ו ממשא יש בה. וע"כ הוקשה דסוף סוף לא היה להלל לקבלו כיון דאסור לקבל אם הוא משייר בתורה, והיינו אפילו אם ראה בחכמתו שעתיד לקבל אח"כ, דלא מסתבר שיהיה מותר באופן זה כיון דזהו איסור בעצם הקבלה. וע"כ מצא רבינו דרך ממוצעת, היינו דהנכרי הזה קיבל עליו לשמור תושבע"פ אלא שלא קיבל האמונה שהיא מן השמים ובכה"ג כבר אין איסור לקבלו באופן שקרוב לחשוב שישמוך עליו לגמרי אח"כ ומכ"מ צ"ע.

ועוד יש לחקור בעצם הדבר אם קיבלוהו באופן כזה אם הקבלה פועלת מיד, והנה הוא גר גמור, או שהגירות אינה פועלת אלא אח"כ כשמודיע לנו שהוא מאמין בתושבע"פ או במצוה שלא קיבל אותה לכתחלה בתור תורה מן השמים. שוב יש לנו להתבונן אם קיבלוהו בשמור אם הוא גר בדיעבד אפילו לא קיבל אח"כ, ואפילו אם קיבלוהו בשמור דלא כעובדא דהלל לפי פירוש רש"י.

(טו) והנה בפירוש רגמ"ה לבכורות ל' יש דברים שצריכים הבנה, כי הוא אומר שאין מקבלים אותו דאמרינן הואיל ואינו יכול לעמוד באותו דבר ודאי לא יעמוד גם באחרים עיי"ש. ומשמע שאין זה מעכב בעצם הגרות ומינה שאם קבלו אותו שהקבלה מועילה ומיהו הא ודאי שאם קיבלו אותו אין תנאו כלום והרי חייב באותו דבר שלא קיבל. ואם כן יש לנו להבין דברי רבינו גרשום ז"ל דאיך יעלה על הדעת שנקבל אותו כשאנו יודעים שלא ישמור מצוה אחת ממצוות התורה שיהיה חייב בה? ואולי כוונת רבינו ז"ל היא דהוה סלקא אדעתין לקבלו אפילו בסתמא ולסמוך שקיום רוב המצוות בתוך כלל ישראל סוף סוף יביאנו לשמור גם מצוה זו. ואי דעד שיביאנו לידי כך יעבור על מצוה זו אולי כך טוב לו מאחר דסוף סוף הוא בא לחסות תחת צל כנפי השכינה ואין ראוי לענשו באותו החומר שראוי לפושע ישראל מכיון שיש תקנה להביאו לידי שמירת מצוה ונקל להסביר וקצרתי.

ובהאי ענינא יש לחקור בדין הכותים דאיך הוכשרה גירותם (למ"ד גירי אמת הם) אם לא החזיקו בתושבע"פ, ואם לאמר דלכתחילה קיבלו ואח"כ נתקלקלו או שקיבלום לכתחילה בתקוה שאח"כ יאמינו ואכ"מ.

(טז) והנה מהתוס' (עיי' שמ"ק כתובות יא) משמע דקבלת המצוות מעכבת, ודוקא בפני שלשה. (ורק לענין הטבילה כתבו ביבמות מה: דכיון דידוע לכל דיו בזה). וי"ל דהא הגירות ילפינן מאבותינו ככם כאבותיכם ושם הרי קיבלו עליהם כל התורה כולה (אף דלא ניתנה תורה אז אבל קיבלו כל מה שצונו הקב"ה דאמר להם משה שעתיד הקב"ה לתת תורה לישראל ובאו במסורת הברית) וכך צריך להיות הגר לעתיד, וכדילפינן מילה וטבילה וקרבן שצריך הרצאת דמים ולא למדו שאינו מעכב אלא מלדורותיכם.

ואמנם לא מצינו בפירוש שאם לא קבל המצוות שאינו גר. **ואפשר דאם מל וטבל סתם לשם יהדות הר"ז גר דסתמא דמילתא מקבל עליו להיות יהודי על דעתנו, אבל כשמתנה בפירוש חוץ מדבר פלוני (וק"ו חוץ מקבלת המצוות בכלל) ודאי אינו גר.** (ולכאורה יש לפשוט מן התוס' יבמות מז ד"ה יש לך עדים, דאי היה לו שני עדים הוה נתגייר בינו לבין עצמו דשנים שדנו אין דינם דין ותמהו התוס' דאי בדיעבד חד נמי כשר הרי זה כבר בית דין, ומ"ט לא תירצו דלא הסכימו הבי"ד לקבלו בפחות משלשה והוא טבל לפנייהם לאחר שכבר נימול).

והנה הרמב"ם (איס"ב פי"ד ה"ד) אינו מזכיר עיכוב של קבלת המצוות בפירוש אבל מכללא נשמע, שהוא אומר לאחר שקיבל עליו עול תורה, - ואין ספק שמעכב. אך בגר קטן יש להתבונן איך מטבילין אותו על דעת בית דין, דבשלמא הטבילה מועילה אבל איך שייך קבלה בקטן שאינו בן דעת. ואי שכיון שאינו מוחה אח"כ הויה קבלה הרי א"כ אז נעשית הקבלה והיא אינה בפני שלשה. וצריך לאמר כי שתיקתו מאחר שידוע שנטבל לשם גירות מכבר עולה קבלה בפני כל העולם וכסברת התוס' לענין טבילה שכיון שידוע לכל העולם שהיא טובלת וכו' הוה כלפני שלשה (לענין קבלה לא אמרו התוס' כך אבל כאן שאני).

ועוד יש להבין בקטן שתקפו ישראל וגיירו על כרחו (רמב"ם פ"ח מעבדים) הרי שם לא קיבל כלום ומשמע שאינו יכול למחות ושהוא גר. ובאמת קשה מ"ש מגר קטן שמטבילין אותו ע"ד בית דין, וכמו שתמה כבר הלח"מ דצריך בי"ד וצריך מדעת אפ"י שהוא קטן, וברש"י שם כשאביו ואמו מביאין אותו אמדינן לדעתיה שהוא זכות לו, ועי"ש בתוספות וצ"ע כעת איך הוא נעשה גר גמור, ועוד דעצם הענין קשה דזהו בתורת כיבוש והא תינח במלחמה, אבל שלא במלחמה מנלן, ויש לעיין בקנין כיבוש, ועוד דהא תינח לעבדות אבל לגירות מנא לן.

ויש לעיין לענין עבד אם צריך שיקבל עליו עול מצוות או כיון שמטבילו על כרחו לית לן בה. ואמנם מצינו בעבד כשטובל לשם גירות שא"צ לקבל עליו עול מצות וא"צ להודיעו כיון שכבר הודיעו לו אבל אין הרמב"ם אומר כיון שכבר קיבל ונמצא שלא שייך באמת בעבד קבלת המצוות כיון שמטבילו על כרחו ולסוף אין צריך לקבל והרי הוא גר בלי קבלת המצוות, ואפשר כיון שכבר שמר מקצתן מובן ממילא שבטבילתו הוא מכיון לקבל עליו עול מצוות וזה בכלל יתכן דסתמא דמילתא שהטבילה לשם יהדות כוללת קבלת המצוות ודוקא היכא שמפרש שאינו מקבל איזה מן המצוות. הוא דאינו גר, משא"כ בסתמא וצ"ע בכל זה. (יז) עד הנה דברנו על יסוד ההנחה שהם גרים לבטל את גירותם וממילא פקע חשש ממזרות. אבל כפי שהוגד לי ע"י הרב הצדיק ר' דויד ששון הם מזרע ישראל. וא"כ פקע יסוד זה שבלא"ה חלש היה ונשאר לנו לדון כמו שדנו הגאונים ז"ל לענין הקראים דהקדושין שלהם לא תפסו מפני שהם פסולי עדות (אבל כבר שדו בה נרגא דאנוסים הם מפני שמנהג אבותיהם בידיהם), וכנ"ל.

שו"ת היכל יצחק אבן העזר א - הערות סימן יג

אמר המביא לבית הדפוס. לשם השלמת הענין אנו מפרסמים בזה את תשובת הרב עוזיאל זצ"ל, שטרם יצא לאור עולם.

ב"ה, ירושלם כ"ז כסלו תש"ד.

לכבוד ידידי ועמיתי הרב הגאון הגדול כמוהר"ר י"א הלוי הרצוג יצ"ו רב ראשי לארץ ישראל ירושלם שלום וברכה. הנני מתכבד להמציא לכתר"ה את תשובתי להרה"ג ר' רפאל ענתבי יצ"ו מבומבאי לעינונו ולחות דעתו. והנני בברכת שבתא טבא וברגשי ידידות מרובים, בן ציון מאיר חי עוזיאל ראשון לציון הרב הראשי לארץ ישראל כ"ו כסלו תש"ד.

לכבוד הרה"ג הנכבד כמוהר"ר רבי רפאל ענתבי יצ"ו בעיר בומבאי שבמדינת הודו ר. מ. נ. הומצא לידי ע"י חברי הרב הראשי הגרא"י הרצוג שליט"א שאלתו ע"ד הכת הנקראים בשם בני - ישראל שנמצאים במדינתכם שמתנהגים כדת משה וישראל, אך גט, מקוה, חליצה ויבום אין להם, ואין בהם לא כהן ולא לוי; ונפשו בשאלתו, אם מותר להתחתן אתם, ואם מותר לצרפם למנין ולקרותם לתורה.

ואשיבנו: כנידון זה כבר נשאלתי בשנת תרצ"ח ע"י הא' יוסף סיגון, עורך הירחון הבימה היהודית בבומבאי. והשבתי אז בארוכה. תוכן תשובתי היתה שהיהודים ששם בני - ישראל נקרא עליהם, הם מגזע זרע קודש של היהדות, ותמכתי יסודותי על תשובת רה"ג בשערי תשובה (סי' מ"ו ה') ובמקומות אחרים, ואגרת הרמב"ם לחכמי לונלי, שמדובר שם על היהודים שבהודו שאינם יודעים התורה שבכתב ואין להם מן הדת אלא שהם נימולים ושוכתים ביום השבת. והמדובר הוא בודאי על אבות אבותיהם של אלה הנמצאים אצלכם ונקראים בשם יהודים. ולענין להתירם לבוא בקהל - אחרי שביררתי בתשובתי שם את שיטות הקדמונים בדבר היתר הקראים משום ספק ממזרות שמקדשים ואינם שומרים הלכות גיטין דשמא הם עצמם כשרים לעדות או שקדשו בפני עדי ישראל שהארכתי בזה גם בספרי משפטי עוזיאל ח' אה"ע והבאתי ובארתי דברי שו"ת הריב"ש סי' ו' וסי' ש"מ, והתשב"ץ ח"ג סי' מ"ז והד"מ אה"ע סי' ד' בדבר האנוסים העליתי במסקנא, שכת זו בני ישראל הם חוטר מגזע עם ישראל ואין לדונם כקראים שפרקו מעליהם עול תורה ומצוות כמו שמקובל ממש מסיני בתורה שבעל פה; אבל **אלה לא מרצונם פרקו מעליהם תורה ומצוות**

אלא שנשתכחה מהם תורה מסיבת גלותם בארצות רחוקות מנותקים ומבודדים מכל פזורי האומה ונתונים תחת גלות קשה ומרה, אלא שהואיל שגם אחרי שבאו אל מחניהם קהלות ישראל וראו מעשיהם הטובים והישרים שדבקם הם בתורה ומצוות, היה עליהם לחזור למוטב ולהשיב להם ולבניהם את התורה שנשתכחה מהם. וכיון שעמדו בשכחתם נקראים פושעים, כמו שכתב הריב"ש לגבי האנוסים. והואיל ועד השנים האחרונות עמדו כמרוחקים מקהלות ישראל ולא קדשו בפני עדים כשרים מישראל, הרי נשואיהם בטלין וממילא אין בניהם ממזרים. ובסוף דברי תשובתי הבאתי דברי רב נטרונאי גאון בתשובה שהשיב על מאיינין שפרשו מדרכי ישראל והם פרוצים בעריות ואין כותבין כתובות ולא גיטין ולא חולצין ולא מיבמין: אי אפשר לקבלם ולהכניסם בקהל ישראל שמא יתערבו בישראל וישאו נשים וישאו לבנות ישראל שמרבים ממזרים בישראל. ואם באים אבות וחוזרים בהם ומקבלים עליהם עול מצוות כשאר ישראל, קבלו אותם שנולדו מטיפה קדושה ונולדו בכשרות ובדקן בולדותיהם

ודקדקו בהם. וכל מי שיש לו שמץ פסול הכריזו עליו והפרישוהו ויהיה מובדל מישראל (בב"י אה"ע סוף סי' ס') ודברי תשובות המבי"ט ח"א סי' י"ט שהביא תשובה זו ביתר אריכות. ומתוך כך העליתי בנדון דידן בהכת בני ישראל שאותן המשפחות ששמרו ענין המקוה ולא היה ביניהם עניני גט או חליצה באופן שלא נודע שנמצא בהם פסול ממזרות, מצוה לקבלם בקהל ישראל ולקרבתם על ידי כך לתורת ישראל וצריכים להתנות עליהם שיקבלו באופן פומבי והגיגי לשמור ולעשות כל מצות התורה הכתובות והמסורות וביחוד מצות הנדה שהיא יסוד טהרת המשפחה. ומינה גם לשאלתו השניה של כת"ר: שבתנאים אלה כשיתקרבו לתורת ישראל, יתכן גם לכהן אחר שיקח בת מכת זו ויהיה להם לעתיד כהנים ולויים.

ובדבר לצרפם למנין ולקרותם לתורה. - דעתי היא גם כן שאותם שאינם מבקשים קרבת שלומי אמוני ישראל לקבל עליהם עול תורה ומצות, אין לצרפם למנין ולא לקרותם לתורה מהששת רב עמרם גאון הנ"ל, שמא יבואו על ידי כך להתערב בישראל וישאו נשים וישיאו בניהם לבנות ישראל ומרבים ממזרים בישראל. אבל אלו שרוצים קרבתנו ומקבלים עליהם בפומבי עול מצות כשאר ישראלים הכשרים, מצוה גם לבקש קרבתם, לצרפם לכל דבר שבקדושה ולקרותם לתורה. וה' אלקי ישראל מהרה יקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ ויאמן לעינינו יעודו מפי נביא קדשו לאמר: ונשא נס לגויים ואסף נדחי ישראל ונפוצותיו יקבץ מארבע כנפות הארץ. והנני בצפיה לתשועת ישראל ובנין אפריון ואריאל, וברגשי כבוד ויקר בן ציון מאיר חי עוזיאל ראשון לציון הרב הראשי לארץ ישראל.